

UKD 569.722 nosorożec włochaty : 591.431.4 trzonowy (438–191.2 Przasnysz)

Władysław KARASZEWSKI

Szczałki kostne nosorożca włochatego (*Coelodonta antiquitatis* Blumebach) w Przasnyszu

W Przasnyszu na głębokości 3,7–4,7 m stwierdzono żwiry przepelnione kośćmi dużego ssaka, wśród których rozpoznano ząb nosorożca włochatego (*Coelodonta antiquitatis* Blumebach), co nasuwa przypuszczenie, iż pozostałe kości należą do tego samego osobnika.

W listopadzie 1957 r. w płytkim otworze wykonywanym przez P.P. „Geoprojekt” z Warszawy na obszarze miasta Przasnysza (północne Mazowsze, 80 km na północ od Warszawy) natrafiono na brekcję kości dużego ssaka, na głębokości niespełna 4 m, stawiającą opór do tego stopnia, że musiano zrezygnować z ukończenia wiercenia. Od inż. Z. Kretowicza otrzymałem z tego otworu próbkę żwiru z kośćmi, wśród których rozpoznałem ząb trzonowy nosorożca włochatego – *Coelodonta antiquitatis* Blumebach. Kości te przekazałem profesorowi Kazimierzowi Kowalskiemu, który po obejrzeniu zęba potwierdził mą wstępną diagnozę.

Ponieważ po upływie wielu lat od daty znaleziska nie ma wiadomości o opracowaniu materiału, postanowiłem opublikować notatkę o tym nie często notowanym na obszarze środkowej Polski znalezisku. Jak wynika z prac K. Kowalskiego (1959) i M. Borsuk-Białynickiej (1973) do roku 1973 poznano zaledwie 11 stanowisk ze szczątkami *Coelodonta antiquitatis* Blumebach na obszarze całej środkowej i wschodniej Polski. W publikacji z 1976 r. (W. Karaszewski, 1976) podałem jeszcze 4 dalsze stanowiska. Znalezisko z Przasnysza jest więc szesnastym w tej części Polski, a piątym na Mazowszu. O dwóch pierwszych: z Płocka i Dobrzylina, doniósł blisko sto lat temu A. Ślósarski (1884). Pół wieku później podał wiadomość o podobnym odkryciu z Zegrza (na północ od Warszawy) E. Niezabitowski-Lubicz (1926). O czwartym znalezisku z Mazowsza doniosła ostatnio M. Borsuk-Białynicka (1973). Jest to czaszka nosorożca włochatego wydobyta z Wisły w bliżej nie określonym miejscu, przypuszczalnie w okolicach Warszawy, która znajduje się obecnie w zbiorach Muzeum Ziemi. Z tego wynika, że szczątki z Przasnysza są czwartym z kolei dokładnie usytuowanym znaleziskiem na Mazowszu.

Załączony szkic (fig. 1) ilustruje położenie znaleziska w obrębie miasta. Otwór

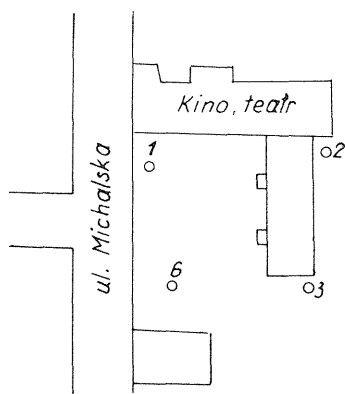

Fig. 1. Sytuacja otworu z kośćmi *Coelodonta antiquitatis* Blumenbach w Przasnyszu

Location of drilling which encountered bones of *Coelodonta antiquitatis* Blumenbach at Przasnysz

1 – otwór z kośćmi

1 – the drilling which encountered the bones

z brekcją kostną został usytuowany przy ulicy Michalskiej, w pobliżu budynku kina i teatru, na wysokości 118,35 m n.p.m.

Profil wiercenia przedstawia się następująco:

0–1,1 m nasyp z okruchami cegieł

1,1–2,5 m piasek drobnoziarnisty ze żwirem, silnie nawodniony począwszy od głębokości 1,35 m

2,5–3,7 m piasek mułkowy

3,7–4,7 m żwir piaszczysty przepelniony szczątkami kostnymi, zawierający zęby *Coelodonta antiquitatis* Blumenbach, nie przewiercony do końca ze względu na opór jaki stawały grube kości i obfity dopływ wody do otworu.

Ze względu na niewielką głębokość występowania znaleziska istnieje możliwość wydobycia pozostałych kości szkieletu, być może kompletnego, przez wykonanie wykopu chronionego obudową przed zatapianiem. Mam nadzieję, że opublikowanie tej notatki przyczyni się do bliższego zainteresowania się tym pierwszym na Mazowszu odkryciem liczniejszych kości nosorożca włochatego.

Warszawa, ul. Dąbrowskiego 75a m. 44

Nadesłano dnia 15 listopada 1979 r.

PIŚMIENICTWO

- BORSUK-BIAŁYNIĆKA M. (1973) – Studies on the Pleistocene Rhinoceros *Coelodonta antiquitatis* (Blumenbach). *Palaeont. Pol.*, **29**. Warszawa – Kraków.
- KARASZEWSKI W. (1976) – Mało znane miejsca występowania kości mamuta i nosorożca w Polsce środkowej i wschodniej. *Kwart. Geol.*, **20**, p. 157–162, nr 1. Warszawa.
- KOWALSKI K. (1959) – Katalog ssaków plejstocenu Polski. PWN. Warszawa – Wrocław.
- NIEZABITOWSKI-LUBICZ E. (1926) – Szczątki nosorożca włochatego (*Rhinoceros antiquitatis* Blum.) znalezione na ziemi wielkopolskiej. *Rocz. Muz. Wielkop.*, **2**, p. 1–52. Poznań.
- ŚLÓSARSKI A. (1884) – Zwierzęta zaginione (dyluwialne). Kilka słów o naszych nosorożcach dyluwialnych. *Pam. Fizjogr.*, **4**, p. 438. Warszawa.

Владислав КАРАШЕВСКИ

**КОСТНЫЕ ОСТАТКИ *COELODONTA ANTIQUITATIS* ВЛУМЕНБАХ
В ПЖАСНЫШЕ (НА СЕВЕР ОТ ВАРШАВЫ)**

Резюме

В мелкой скважине, пробуренной с целью оценки состояния грунта под строительный объект в Пжасныше (80 км. на север от Варшавы) на глубине 3,7—4,7 м встречен гравий, переполненный костями большого млекопитающего, что стало причиной прервания бурения. Среди костей был обнаружен зуб волосатого носорога (*Coelodonta antiquitatis* Blumenbach), поэтому можно предполагать, что и остальные кости принадлежат ему же. В этой части Польши редко встречаются остатки этого животного. На территории Мазовша только в 4 местах были найдены его остатки, причём находили только отдельные его кости или челюсти. Открытие в Пжасныше позволит, возможно, получить по крайней мере часть скелета этого животного.

Władysław KARASZEWSKI

**BONE REMAINS OF *COELODONTA ANTIQUITATIS* BLUMENBACH
AT PRZASNYSZ (NORTH OF WARSAW)**

Summary

A shallow drilling, made for estimating soil foundation properties in area of Przasnysz town (about 80 km north of Warsaw), encountered gravels with numerous bone remains of a large mammal and it had to be stopped at depth of 3.7—4.7 m. The bone remains found there include tooth of hairy rhinoceros (*Coelodonta antiquitatis* Blumenbach), which suggest that all of them may belong to the same individual. Remains of that animal are fairly rare in this part of Poland as, up to the present, single bones or jaws are known from four localities in Mazowsze only. The finding at Przasnysz offers a possibility to excavate at least a part of skeleton of that animal.